

УДК 378.011.3-051:78

DOI:

Галина Стець, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри методики музичного виховання і диригування
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Світлана Кишакевич, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри народних музичних інструментів та вокалу
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ ВЧИТЕЛЬСЬКИХ КАДРІВ У СФЕРІ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті висвітлено й охарактеризовано актуальні питання підготовки майбутніх вчителів-музикантів до педагогічної діяльності. На основі аналізу наукових праць українських вчених-педагогів доведено, що проблеми підготовки вчителя музичного мистецтва безпосередньо пов'язані зі стратегією розвитку музично-педагогічної освіти та впливають на інноваційні перетворення її змісту.

Зазначено, що ключовою проблемою забезпечення якісної музично-педагогічної освіти є питання формування педагогічної майстерності, компетентності та мобільності майбутнього вчителя-музиканта, що виявляється у здатності свідомо перебудовувати свою діяльність відповідно до запитів суспільства у сфері освітніх послуг.

Ключові слова: музично-педагогічна освіта; педагогічна майстерність; особистісно-орієнтований підхід; професійна підготовка; вчитель музичного мистецтва.

Лім. 10.

**Halyna Stets, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Methodology of Music Education Methods and Conducting Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
Kyshakevych Svitlana, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Folk Musical Instruments and Vocals Department,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University**

CURRENT PROBLEMS OF TRAINING QUALIFIED TEACHERS IN THE FIELD OF MUSIC ART

The article highlights and describes current issues of the future music teachers training in the field of pedagogical activity. Based on the analysis of scientific works of Ukrainian pedagogical scientists, it is proved that the problems of music teacher training are directly related to the strategy of music pedagogical education and affect the innovative transformation of its content.

It is noted that the key issue of quality music education is the formation of pedagogical skills, competence and mobility of future music teacher, which is manifested in his ability to consciously restructure his activities in accordance with the demands of society in the field of educational services.

It was found that the basis for the professional development of the future teacher of music art is the thorough music-theoretical knowledge acquired by him. Criteria for improving the pedagogical skills of future music teachers are highlighted.

The publication focuses on the impact of musical perception on the development of culture of future music teachers. It is emphasized that the humanization of each student's education should become the leading criterion of his success. It is proved that the personality-oriented approach promotes active stimulation of students to musical self-development and self-expression in modern and future life. The key to a teacher's professional success is the creative thinking, ability to quickly and creatively solve professional and pedagogical issues, the ability to express oneself individually.

The problem of training future music teachers in the field of working with student musical and instrumental groups is revealed, which consists in scientific substantiation of pedagogical bases of the researched process, designing competence model of music teacher as leader of student musical and instrumental collective.

Keywords: music and pedagogical education; pedagogical skills; personality-oriented approach; professional training; music teacher.

Постановка проблеми. У сучасних умовах модернізації українського суспільства змінюються вимоги до рівня та якості освітньої діяльності, зокрема у сфері підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва. Зміни, що відбуваються сьогодні в

музично-педагогічній освіті, передовсім торкнулися подолання технократичних тенденцій у фаховому становленні вчителя музичного мистецтва. Рельєфно простежується процес переходу від типової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до індивідуально-творчого характеру його фахового становлення.

Традиційний підхід до музично-педагогічної освіти спирався на актуалізацію предметної підготовки студентів, яка була кінцевою метою в ієрархії завдань підготовки вчительських кадрів у сфері музичного мистецтва. Розробка ж інноваційних підходів щодо музично-педагогічної освіти поставила перед фахівцями принципово нові вимоги, реалізація яких потребувала якісних змін у структурі, змісті й організаційних формах усієї системи музично-педагогічної освіти, а саме: а) оптимальне поєднання установок світової освітньої системи (без чого неможливо входження України у світове освітнє співтовариство); б) врахування регіональних потреб, що сприяє задоволенню регіонів країни у відповідних фахівцях; в) збалансоване співвідношення між загальноосвітньою та професійною підготовкою з точки зору обсягу та послідовності освоєння її змісту.

Таке реформатування музично-педагогічної освіти забезпечує її фундаментальність, результатом якої виступає компетентність та мобільність майбутнього вчителя-музиканта, що виявляється в його здатності свідомо перебудувати свою діяльність відповідно до запитів суспільства у сфері освітніх послуг.

Аналіз останніх досліджень. Питання професійної підготовки педагогічних кадрів для роботи в системі шкільної музичної освіти висвітлено в науково-методичному доробку теоретиків і практиків музичної педагогіки (С. Горбенка [1], Н. Гуральник, А. Козир, Л. Масол, О. Олексюк, Г. Падалки [3], О. Ростовського [5; 6], О. Рудницької [7] та інших), а також їхніми учнями.

Присвячені цій проблемі дисертаційні дослідження. Так, розв'язанню проблем підготовки майбутніх учителів до музично-творчого розвитку учнів присвячена робота З. Сироти. Проблеми теорії та методики підготовки майбутнього вчителя до керівництва учнівськими музичними колективами досліджуються Л. Паньків. Т. Борисова розробила методичні підходи до підготовки майбутніх учителів музики до естетичного виховання школярів засобами музично-театрального мистецтва.

Однак, незважаючи на чисельні напрацювання з означеного питання, проблема не втратила актуальності, що зумовило вибір теми нашої

статті. Найвні дослідження виявляють значимість проблеми підготовки кваліфікованих фахівців у сфері музично-педагогічної освіти. Це актуалізує подальший аналіз концептуальних засад, теоретичних та практичних аспектів професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Метою статті є аналіз проблеми підготовки кваліфікованих вчительських кадрів у сфері музичного мистецтва задля систематизації думок, ідей та поглядів провідних учених-педагогів та визначення їхньої продуктивності й перспектив теоретичного осмислення означеної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Передовсім зазначимо, що лише кваліфікований фахівець з ґрунтовними знаннями та вміннями, здатний ефективно реалізувати свої професійні компетенції та особистісні якості у процесі музично-педагогічної діяльності. Здобуті студентом музично-теоретичні знання є основою для професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва. Специфіка його підготовки в умовах педагогічного університету полягає у поєднанні прагматично-інформаційного навчання з цілеспрямованим розвитком потенційних можливостей (музичних здібностей, особистісних якостей) та педагогічної майстерності [8].

На думку І. Щербака, педагогічна майстерність вчителя формується і розвивається у процесі активної музично-педагогічної діяльності та не є природженою або успадкованою якістю. Лише шляхом цілеспрямованих наполегливих зусиль педагога над собою можна виробити у себе необхідні педагогічні якості. Досягнути цього можна, передовсім проводячи самостійну роботу з вивчення наукової та спеціальної літератури; відвідуючи науково-практичні, теоретичні, методичні конференції, семінари, вебінари, тренінги тощо; беручи участь у проведенні майстер-класів; вивчаючи та узагальнюючи досвід найкращих педагогів тощо. Основними критеріями удосконалення педагогічної майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва науковець вважає: поглиблення психолого-педагогічних і методичних знань; активізацію освітньої та громадянської діяльності, а також педагогічне і громадянське самовиховання та самоосвіту [10].

Сьогодні, коли система освіти не може стояти осторонь новітніх процесів, що відбуваються у суспільстві, підготовка та професійне вдосконалення кваліфікованих вчительських кадрів у сфері музичного мистецтва неможливе поза впровадженням комп'ютерних технологій. В умовах широкого використання засобів сучасних інформаційних технологій у навчально-виховному процесі значно

зростають вимоги до професійної підготовки вчителя, обсягу його знань, рівня загальної культури, мови тощо. Як зазначає Я. Топорівська, “оновлення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів передбачає конструювання цілісної науково-методичної системи, яка здатна реформувати його концептуальні, структурно-змістові, технологічні та організаційно-дидактичні засади” [9, 97].

Аналізуючи проблему професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, зосередимо увагу на її окремих теоретико-методологічних аспектах, які висвітлюються у працях українських учених-педагогів. Так, у навчальному посібнику О. Рудницької “Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти” дослідниця розробила психолого-педагогічну діагностику сприймання майбутніх вчителів та студентів музично-педагогічних факультетів, яка ґрунтується на концепції ієрархічної системи настанов. Автор зосереджує увагу на питанні впливу музичного сприймання на розвиток культури майбутнього вчителя музичного мистецтва [7].

Особливе зацікавлення викликає дослідження О. Ростовського, в якому представлено новий підхід до професійної підготовки вчителів музичного мистецтва. У навчальному посібнику “Музична педагогіка” розроблений автором курс “Музична педагогіка”, порівняно з курсом “Методика музичного виховання”, охоплює розширене коло теоретичних та практичних проблем музичного навчання і виховання, центральною ланкою яких є спрямування на теоретично-практичну підготовку майбутніх учителів, розвиток їхнього методичного мислення та вдосконалення педагогічної майстерності [5].

Розмірковуючи над питанням взаємодії викладача і студента в навчальному процесі, О. Ростовський підсумовує, що “досягнення мети професійної підготовки майбутніх учителів передбачає залучення студентів до навчальної діяльності за допомогою різноманітних методів і прийомів. Разом зі змістом навчальної програми вони утворюють відповідну методику викладання певної дисципліни... Саме діяльність викладача і студента, їх власна активність мають бути основою музично-педагогічної освіти... Саме в активності студентів полягає величезний потенціал розвитку їх художньо-творчих і пізнавальних здібностей” [6, 19–20]. Особливий акцент науковець робить на гуманізації навчання кожного студента, яка повинна бути провідним критерієм його успішності; наголошує, що формування особистості майбутнього вчителя

музичного мистецтва складає основу музично-педагогічної освіти [6].

У контексті теми нашої статті цікавою є навчально-методична праця С. Горбенка “Навчально-наукова діяльність студентів з “Методики музичного виховання”, в якій розглядаються актуальні проблеми підготовки майбутнього вчителя музики на основі особистісного підходу. За твердженням автора, особистісно-орієнтований підхід сприяє активному стимулюванню студентів до музичного саморозвитку та самовираження в сучасній та майбутній життєдіяльності. Основою організації особистісно-орієнтованої музичної освіти є творчість, актуалізація життєвого досвіду студентів, врахування їхніх інтересів, здібностей, характеру музичного мислення та диференціація навчального музичного матеріалу [1].

На особистісному розвитку у підготовці кваліфікованих вчительських кадрів у сфері музичного мистецтва наголошують і Ж. Карташова та М. Кузів. За твердження науковців, запорукою професійного успіху педагога є його творче мислення, вміння швидко та креативно вирішувати професійно-педагогічні питання, здатність до індивідуального самовираження. На думку авторів, “особливістю професійної діяльності вчителя музичного мистецтва є наявність у педагога художньо-творчого начала, яке проявляється в умінні креативно проводити уроки, позакласні заходи, зацікавлювати дітей музичною діяльністю, впроваджувати інноваційні методи та прийоми. Педагог яскраво проявляється саме у виконавчій діяльності. Проведення уроку музики й музичного заняття неможливе без широкого використання різних форм виконавства: співу, диригування, гри на музичному інструменті тощо. Ця діяльність педагога розкриває багато можливостей для виявлення власної творчості, розвиває самостійність, створює накопичення педагогічного досвіду й інше” [2, 146].

Новий підхід у розв’язанні наукової проблеми підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва у сфері роботи з учнівськими музично-інструментальними колективами запропонувала Т. Пляченко, який полягає в науковому обґрунтуванні педагогічних засад досліджуваного процесу, проектуванні компетентнісної моделі вчителя музичного мистецтва як керівника учнівського музично-інструментального колективу. Впровадження такого підходу в навчальний процес забезпечить успішність підготовки кваліфікованих вчительських кадрів до роботи з учнівськими оркестрами та інструментальними ансамблями. Автором систематизовано зміст і визначено

складові методики роботи майбутнього вчителя музичного мистецтва з такими колективами; встановлено показники та критерії, а також рівні сформованості оркестрово-методичної компетентності у студентів. Водночас розроблено й експериментально доведено ефективність організаційно-методичної системи підготовки майбутнього вчителя музики до роботи з учнівськими музично-інструментальними колективами [4].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи вищезазначене, можемо стверджувати, що сучасний вчитель музичного мистецтва повинен бути різносторонньо освічений: добре володіти інструментом – для роботи з учнівськими музично-інструментальними колективами; бути обізнаним у сфері застосування сучасних інформаційних технологій, адже цього вимагає сьогодення; постійно вдосконалюватись, відвідуючи різноманітні семінари, вебінари, тренінги, беручи участь у проведенні майстер-класів тощо.

На основі аналізу наукових праць українських учених-педагогів здійснено узагальнення теоретичних та практичних проблем підготовки вчителя музичного мистецтва, які безпосередньо пов'язані зі стратегією розвитку музично-педагогічної освіти та впливають на інноваційні перетворення її змісту. Виділені та охарактеризовані теоретичні праці вітчизняних теоретиків і практиків музичної педагогіки мають змістову наповненість та сприяють ефективному оновленню професійної підготовки кваліфікованих вчительських кадрів у сфері музичного мистецтва.

Перспективи подальших наукових розвідок означеної проблеми вбачасмо у вивченні нових форм та методів підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, що сприятиме подальшому розвитку теорії та методики музично-педагогічної освіти. Окреслення дослідницьких перспектив з одночасним виявленням вже досягнутого може стати поштовхом для виникнення нових цікавих наукових ідей, нових концептуальних підходів у реалізації різноманітних інноваційних проєктів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбенко С.С. Навчально-наукова діяльність студентів з “Методики музичного виховання” : навчально-методичний посібник. НПУ ім. М.П. Драгоманова. Київ : Освіта України, 2010. 180 с.
2. Карташова Ж.Ю., Кузів М.В. Компетентнісно орієнтований підхід до підготовки вчителя музичного мистецтва : проблеми теорії та практики. Інноваційна педагогіка. Вип. 38. 2021. С. 144–147.
3. Падалка Г.М. Актуальні проблеми професійної підготовки вчителя музики. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. Київ : НПУ, 2000. Вип. 1 С. 9–20.

4. Пляченко Т.М. Педагогічні засади підготовки майбутнього вчителя музики до роботи з учнівськими музично-інструментальними колективами : автореф. дис ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2011. 36 с.

5. Ростовський О.Я. Музична педагогіка. Навчальні програми, методичні рекомендації та матеріали : навчальний посібник. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2008. 191 с.

6. Ростовський О.Я. Професійна підготовка майбутніх учителів музики: проблеми і перспективи URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/Rostovskiyi/10000/1/09.02.2022.p> (дата звернення: 09.02.2022 р.)

7. Рудницька О.П. Музика і культура особистості : проблеми сучасної педагогічної освіти : навчальний посібник. Київ : ІЗМН, 1998. 248 с.

8. Стець Г.В. Структура професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал. 2017. №7 (150). С. 20–25.

9. Топорівська Я.В. Методичні аспекти підготовки педагогів-музикантів до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності. Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал. 2010. №5 (64). С. 97–101.

10. Щербак І.В. Підготовка вчителя музичного мистецтва до громадянського виховання : навчально-методичний посібник. Миколаїв : Іліон, 2018. 200 с.

REFERENCES

1. Horbenko, S.S. (2010). *Navchalno-naukova diialnist studentiv z “Metodyky muzychnoho vykhovannia” : navchalno-metodychnyi posibnyk [Educational and scientific activity of students on “Methods of music education” : educational and methodical manual]*. Kyiv, 180 p. [in Ukrainian].
2. Kartashova, Zh.Iu. & Kuziv, M.V. (2021). *Kompetentnisno oriietovanyi pidkhdid do pidhotovky vchytelia muzychnoho mystetstva : problemy teorii ta praktyky [Competence-oriented approach to music teacher training: problems of theory and practice]*. *Innovative pedagogy*. Vol. 38. pp. 144–147. [in Ukrainian].
3. Padalka, H.M. (2000). *Aktualni problemy profesiinoi pidhotovky vchytelia muzyky [Current problems of music teacher training]*. *Scientific Journal. Series 14. Theory and methods of art education*. Kyiv. Vol. 1 pp. 9–20. [in Ukrainian].
4. Pliachenko, T.M. (2011). *Pedahohichni zasady pidhotovky maibutnoho vchytelia muzyky do roboty z uchnivskymy muzychno-instrumentalnymy kolektyvamy [Pedagogical principles of preparing future music teachers to work with student music and instrumental groups]*. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv, 36 p. [in Ukrainian].
5. Rostovskiyi, O.Ia. (2008). *Muzychna pedahohika. Navchalni prohramy, metodychni rekomendatsii ta materialy : navchalnyi posibnyk [Music pedagogy. Curricula, guidelines and materials: a textbook]*. Nizhyn, 191 p. [in Ukrainian].
6. Rostovskiyi, O.Ia. *Profesiina pidhotovka maibutnikh uchyteliv muzyky: problemy i perspektyvy [Professional training of future music teachers: problems and prospects]*.

**САМООЦІНЮВАННЯ ПЕДАГОГОМ ВЛАСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ**

Available at: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/Rostovskyi> (Accessed 09 Feb. 2022). [in Ukrainian].

7. Rudnytska, O.P. (1998). *Muzyka i kultura osobystosti: problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity: navchalnyi posibnyk* [Music and culture of personality: problems of modern pedagogical education: a textbook]. Kyiv, 248 p. [in Ukrainian].

8. Stets, H.V. (2017). *Struktura profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva* [The structure of professional competence of the future teacher of music art]. *Youth and market: a monthly scientific and pedagogical journal*. No. 7 (150). pp. 20–25. [in Ukrainian].

9. Toporivska, Ya.V. (2010). *Metodychni aspekty pidhotovky pedahohiv-muzykantiv do vykorystannia kompiuternykh tekhnolohii u profesiinii diialnosti* [Methodological aspects of training music teachers to use computer technology in their professional activities]. *Youth and market: a monthly scientific and pedagogical journal*. No. 5 (64). pp. 97–101. [in Ukrainian].

10. Shcherbak, I.V. (2018). *Pidhotovka vchytelia muzychnoho mystetstva do hromadianskoho vykhovannia: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Preparing a music teacher for civic education: a textbook]. Mykolaiv, 200 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 09.02.2022

УДК 371.146

DOI:

Світлана Воронова, кандидат педагогічних наук, завідувач науково-методичної лабораторії розвитку та якості освіти кафедри освітньої політики КЗВО “Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради”

**САМООЦІНЮВАННЯ ПЕДАГОГОМ ВЛАСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ**

У статті проаналізовано поняття “самооцінювання”, “самооцінювання педагогом власної діяльності” в науково-педагогічних дослідженнях. Визначено етапи самооцінювання педагогом власної діяльності: організаційний, основний, завершальний. Описано комплексний підхід до самооцінювання педагогічної діяльності педагогів (вимоги, критерії, індикатори, інструменти). Запропоновано результати дослідження на виявлення у педагогів загального рівня компетентностей і вміння здійснювати самооцінювання діяльності з урахуванням Професійного стандарту вчителя. Проаналізовано психологічну, емоційно-етичну та організаційну компетентності. Доведено, що результати самооцінювання педагогом власної діяльності безпосередньо впливають на якість освітнього процесу в закладі освіти.

Ключові слова: самооцінювання; самооцінювання педагогом власної діяльності; психологічна компетентність; емоційно-етична компетентність; організаційна компетентність.

Лит. 13.

Svitlana Voronova, Ph.D. (Pedagogy), Head of the Scientific-Methodical Laboratory of Development and Quality of Education of the Department of Educational Policy PHEI “Odesa Academy of Continuing Education of Odesa Regional Council”

**SELF-ASSESSMENT OF THE TEACHER’S OWN ACTIVITY AS AN ELEMENT
OF QUALITY ASSURANCE OF THE EDUCATIONAL PROCESS**

The article analyzes the concept of “self-assessment”, “self-assessment of the teacher’s own activities” in scientific and pedagogical research. The teacher’s self-assessment of his own activity is defined as a procedure for ensuring the quality of pedagogical activity by means and tools that allow you to determine the level of efficiency of activity and identify problems at each stage. The stages of self-assessment of the teacher’s own activity are determined: organizational, basic, and final. A comprehensive approach to self-assessment of pedagogical activity of teachers (requirements, criteria, indicators, tools) is described.

The results of the research are offered to identify the teachers’ general level of competencies and capacities; self-assessment of activities is carried out. The professional standard of the teacher is taken into account. Psychological, emotional, ethical and organizational competencies are analyzed. It is proved that the formation of psychological competence for teachers is influenced by motivation for activity, emotional and ethical competence – procrastination, organizational competence – timing in personal life and activity. The factors that motivate and demotivate the teacher to professional development are established. The factors of procrastination are found out: fear of the future, anxiety, perfectionism, focusing on details and forgetting about time constraints, time motivation, when there are high expectations and personal interest but minimum of time. The problems faced by teachers in the process of organizing their own activities are outlined. It is proved that timing skills allow the teachers to optimize time spent on preparation and decision-making, to outline and implement strategic and tactical goals, to perform